

משרד החינוך והתרבות
המינהל הפדגוגי

הגף לחינוך מיוחד

האגף לתכניות לימודים

מקרא

תכנית לימודים
לכיתות א'-ט'

לחינוך המיוחד
בבית הספר הממלכתי דתי

ירושלים התשנ"ד

מהדורה ראשונה

הצוות:

גיטה קלינרמן - מרכזת
מנשה ספקטור
הדסה הרץ - תשנ"א -תשנ"ב
אסתר ברויאר - תשנ"א
אריאלה חיימוף - תשנ"ב

ייעוץ מדעי:

ד"ר צבי וינברג

עריכת הלשון:

ליאורה הרציג

ועדת התכנית:

פרופ' מלכה מרגלית - יו"ר, אוניברסיטת תל-אביב

ציפי באב - מרכזת (תשנ"ד)

דניאלה מונטל - מרכזת (תשנ"ב-תשנ"ג)

דליה שלומי - מרכזת (תשנ"א)

משה אילן - מנהל האגף לת"ל

עליזה בן מנחם - מכללת לוינסקי

חיה יגודה - ועד ההורים המרכזי

אסתר ליפשיץ - מפקחת, אגף לחינוך קדם-יסודי

עזרא מיכאל - מנהל הגף לחינוך מיוחד

רחמים מלמד בהן - מפקח, האגף הדתי

רות קסל - מנהלת בית-ספר "און", תל-אביב

תוכן העניינים

מבוא 5

חלק א: תכנון הוראת המקרא בחינוך המיוחד 7

א. הנחות, מטרות ושיקולים 8

1. הנחות יסוד
2. מטרות
3. חומר ההוראה המוצע

ב. קשיים אובייקטיביים בהוראת הטקסט המקראי 11

1. מבחינת הלשון
2. מבחינת המבנה
3. מבחינת התוכן

ג. קשיים אופייניים לתלמידי החינוך המיוחד 12

1. קושי רגשי
2. קושי בקריאה ובכתיבה
3. קושי בהבנת לשון המקרא
4. קושי בהבנת הנקרא
5. קושי בתפיסת הזמן
6. קושי בריכוז לטווח ארוך ובמיקוד הקשב

ד. הנחיות להתמודדות עם הקשיים והצעות מתודיות 14

1. הוראה לפי רצף התפתחותי
2. הוראה חווייתית
3. סיפורי המקרא כמרכיב מרכזי בתכנית
4. הוראת התכנים
5. קצב ההתקדמות
6. חזרות
7. פעילויות ומיומנויות

חלק ב: ארגון חומר הלימוד 19

א. ארגון לפי מחזורים ולפי ביתות 20

ב. החלוקה לביתות א-ט 22

- דגם 1 - לכיתות משולבות, ללקויי למידה ולמתקשים על רקע התנהגותי-רגשי
- דגם 2 - לבתי ספר מיוחדים לבעלי פיגור קל

ג. פירוט התכנית למחזור הראשון - ביתה א' 25

- 1. הערות לדרך ההוראה
- 2. חלוקה ליחידות סיפוריות

ד. פירוט התכנית למחזור השני - ביתות ב'-ו' 27

ה. פירוט התכנית למחזור השלישי - ביתות ז'-ט' 42

נספח 47

מבוא

תלמוד תורה נחשב ביהדות לערך עליון. תכליתו היא לחנך ליראת שמים ולקיום מצוות: "וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ, לְמַעַן תִּירָא אֶת ה' אֱלֹקֵיךָ לְשִׁמּוֹר אֶת כָּל חֻקֹּתָיו וּמִצְוֹתָיו" (דברים ו, א-ב). מטרה זו נזכרת פעמים רבות במקרא עצמו, המעמיד במוכד הלימוד את הבאת הלומד לכלל מעשה.

זאת ועוד. בניגוד לכל תחום לימודים אחר, שבו הלימוד הוא אמצעי להשגת מטרות אחרות, תלמוד תורה הוא גם מטרה בפני עצמה; מצווה שעליה מברכים. אומר הרמב"ם: "כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין. (הלכות תלמוד תורה פרק ראשון הלכה ח'). ועוד הוא אומר: "אין לך מצווה בכל המצוות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה אלא תלמוד תורה כנגד כל המצוות כולן" (שם פרק שלישי הלכה ג'). יש אפוא קיום מצווה בעצם תהליך הלימוד ובעצם העיסוק בדברי תורה.

ונסכם בלשון הכתוב:

"לא ימוש סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּידָה,
וְהִגִּיתָ בוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה,
לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל הַכְּתוּב בּוֹ,
כִּי אַז תִּצְלִיחַ אֶת דְּרָכֶךָ
וְאַז תִּשְׁכַּל" (יהושע א, ח).

חלק א:

תכנון הוראת המקרא בחינוך המיוחד

א. הנחות, מטרות ושיקולים

תכנית זו התגבשה כהיענות לצורך אמיתי של מערכת החינוך המיוחד הממ"ד בתכנית קבועה, מפורטת וגמישה, שתתווה דרך להוראת מקצוע חשוב זה. כידוע, מקרא הוא אחד המקצועות החביבים על התלמידים, ובמיוחד החלקים הסיפוריים שבו, ואין תלמידי החינוך המיוחד יוצאים מכלל זה. בבית הספר הדתי לימוד המקרא הוא אחד המקצועות החשובים בתכנית הלימודים, ומוקדש לו חלק נכבד במערכת השעות. מקצוע זה אף מתאים לשילוב, והוא נבחר כאחד ממקצועות השילוב הראשונים של תלמידי הכיתות המשלבות והמקדמות בבתי ספר יסודיים ובחטיבות הביניים.

מבדיקת שטח (שאלונים, ראיונות וביקורים בכיתות) עולה, שרבים מספרי המקרא כמעט שאינם נלמדים בחינוך המיוחד, אף שתלמידים רבים מסוגלים ללומדם. התכנית אמורה לתקן עיוות זה, להתוות תכנית לימודים, שתסייע למורים בתכנון ההוראה על פי רצף קבוע ומחייב ותקדם במידת האפשר את נושא השילוב. התכנית עוצבה ונערכה בהתאם לצרכי החינוך המיוחד, אך היא אמורה להיות קרובה במידת האפשר לזו של החינוך הרגיל. התכנית מאמצת את תפיסת העולם, את עקרונות היסוד וחלק מן המטרות של תכנית הלימודים החדשה במקרא בבית הספר הממלכתי-דתי.

התכנית מיועדת לאוכלוסייה ה"גבוהה" של החינוך המיוחד, קרי לתלמידים בעלי יכולת שכלית תקינה או גבולית שהם לקויי למידה, לתלמידים בעלי מופרעות רגשית וקשיי התנהגות ולתלמידים בעלי פיגור קל. תלמידים כאלה לומדים בכיתות מקדמות או משלבות בבית הספר הרגיל או בבתי ספר לחינוך מיוחד.

1. הנחות יסוד

א. התורה שבכתב ופירושה בתורה שבעל פה הם מקור הנחיות, כללים להתנהגותם של היחיד והחברה בישראל ויסוד לתרבותו של העם.

ב. קדושת המקרא חלה על כ"ד כתבי הקודש בנוסח המסורה.

ג. קיומו ושלומו של עם ישראל בארץ ישראל קשורים בשמירת תורת ה' ומצוותיה.

ד. קיבוץ הגלויות והקמת מדינת ישראל הם ראשית התגשמות דברי התורה וחזון הנביאים על גאולת ישראל.

ה. שבעים פנים לתורה, אך אנו חותרים בדרך כלל להבנת פשוטו של מקרא כדרך שפירושו רש"י וההולכים בעקבותיו.

ו. ההוראה בבית הספר חייבת להיות נקודת מוצא להארת תחומים שבהם מתיישמות מצוות התורה ומתקיימות הלכה למעשה.

2. מטרות

התכנית נועדה להביא את התלמידים להכרת תוכני המקרא ולהפנמת ערכיו בדרך חווייתית של מעורבות עם החומר הנלמד. התכנית מדגישה את פיתוח החשיבה, הבנת הנקרא ומיומנויות בסיסיות, שהתלמידים נזקקים להן במהלך הלמידה.

בתחום האמונה והרגש

הלומדים

- א. יאמינו שה' אלוקי ישראל הוא בורא העולם והוא בחר בעם ישראל ונתן לו את התורה, בחר בארץ ישראל והנחילה לעמו.
- ב. יתחנכו לאהבת ה' ולאהבת ישראל והבריות.
- ג. ירצו לקיים אורח חיים על-פי התורה ולהתמיד בקיום מצוות.
- ד. יפתחו רגישות למורכבות המצב האנושי ומודעות לעושר נפש האדם.
- ד. יחוו אמפתיה לדמויות ולמצבים האנושיים המתוארים בתנ"ך.

בתחום מיומנויות הלמידה

הלומדים

- א. ידעו להתמצא בספר התנ"ך:
 1. להכיר את החלוקה - תורה, נביאים וכתובים;
 2. לאתר ספר, פרשה, פרק, פסוק, עניין.

ב. ידעו לקרוא בתנ"ך כהלכה:

1. יקראו בהתאם לניקוד קריאה מדויקת ונכונה;
2. יימנעו מהבלעת אותיות או מלים;
3. יקראו קריאה מוטעמת.

ג. יתמודדו לפי יכולתם עם קשיי הכתוב מבחינת הלשון:

1. ידעו לפרש מלים וביטויים מלשון המקרא;
2. יוכלו לצטט פסוק ידוע או חלק ממנו;
3. יבחינו בין לשון המקרא ללשון העברית המדוברת (וי' ההיפוך, הי' השאלה וכיו"ב).

ד. יתמודדו לפי יכולתם עם קשיי הכתוב מבחינת התוכן:

1. ידעו את התכנים העיקריים בחומר הנלמד;
2. יבינו את תוכנו של קטע מקראי כפשוטו ובשלב מתקדם - אף לפי רשיי.

ה. יוכלו להתמצא ברצף אירועים וזמנים בחיי הפרט והכלל, להבחין בין מוקדם ומאוחר ולהכיר מושגי זמן ומרחב.

3. חומר ההוראה המוצע

קביעת המטרות, התכנים ודרכי הוראתם גובשה על פי עקרונות ושיקולים, הנובעים הן מהוראת המקצוע והן מאוכלוסיית הלומדים. מרכיב מרכזי בתכנית הם סיפורי המקרא (ראה להלן על הסיפור המקראי). עם זאת נכללים בתכנית גם חלקים שאינם סיפוריים, כגון: החוקים והמצוות, חגי ישראל, הקרבנות, מסעי בני ישראל במדבר, התנחלות השבטים.

חומר הלימוד כולל את:

- חמשת חומשי התורה;
- ספרי נביאים ראשונים;
- ספר ירמיהו;
- מגילת אסתר;
- מגילת רות;
- ספר יונה;
- ספר איכה.

ב. קשיים אובייקטיביים בהוראת הטקסט המקראי

הוראת הטקסט המקראי מעוררת קשיים רבים אצל הלומד. זהו טקסט מורכב ומסובך, השונה מן הטקסט המודרני מבחינת הלשון, מבחינת המבנה ומבחינת התוכן. במיוחד קשים להוראה החלקים שאינם סיפוריים. להלן פירוט הקשיים:

1. מבחינת הלשון

לשון המקרא שונה מלשון ימינו במבנה המשפטים באוצר המלים ובמשמעותן, בהטיית הפעלים ובאופן השימוש בזמן. מלים ומושגים רבים במקרא אינם שגורים בלשון ימינו, או שהם מוכרים לנו בהוראה שונה. גם אופן שיבוצם במשפט המקראי מכביד על ההבנה.

2. מבחינת המבנה

מבנהו של הטקסט המקראי מעורר קשיים, המכבידים על הקריאה ועל ההבנה:

א. הפרקים אינם מחולקים לפסקאות על פי נושאים, סעיפים או יחידות משמעות כנהוג במקצועות אחרים.

ב. צורת העימוד מכבידה גם היא: כל דף מכיל גושי טקסט, הכתובים בצפיפות רבה וללא רווחים מספיקים בין שורה לשורה ובין מלה למלה.

ג. קיים שוני בין הטקסט המקראי לטקסטים אחרים בסימני הפיסוק (טעמי המקרא), במבנה המשפטים ובמבנה הפרקים.

3. מבחינת התוכן

א. ההווי ואורח החיים המתוארים בתנ"ך רחוקים מעולמו של האדם המודרני החי במציאות בת ימינו.

ב. חשובה ההבחנה בין טקסטים סיפוריים, שהם המתאימים והנוחים ביותר להוראה, לבין סוגי טקסט אחרים, כמו שירה ועיון. עם זאת יש לזכור, שגם בין הסיפורים יש המעוררים קשיים מבחינת התוכן והלשון, מבחינת מורכבות היחסים הבין-אישיים שהם מציגים ומבחינת הקונפליקט או החרדה שהם עלולים לעורר בלב הילד; למשל עונשה של אשת לוט, גירוש הגר וישמעאל, שרפת עכן וכל בני ביתו.

ג. הוראת טקסטים לא סיפוריים מעוררת בעיות בתחום החשיבה, הבנת הנקרא והריכוז. נושאים כמו סדר החנייה של השבטים, מסעי בני ישראל במדבר, החוקים והמשפטים, הקרבנות, המשכן וכליו והתנחלות השבטים, מחייבים כולם התייחסות מיוחדת מצד המורה.

ג. קשיים אופייניים לתלמידי החינוך המיוחד

1. קושי רגשי בהתייחסות לתכנים שבמקרא ובחינוך לאמונה

ישנם אירועים במקרא, שעשויים לעורר בלב כל ילד רגשות חזקים חיוביים או שליליים. במיוחד נכון הדבר לגבי תלמידי החינוך המיוחד. תלמידים אלה עלולים להתקשות בהערכה אובייקטיבית של אירוע ולהבינו כיום לפי אמות המידה של תקופת התרחשותו. למשל סיפורי קין והבל, עקדת יצחק, מכירת יוסף. הזדהות יתר עם חלק מן הדמויות או האירועים, התייחסות מסולפת ושיפוט מוטעה עלולים ליצור משקע כבד בלב התלמידים ולעורר חרדות עד כדי השלכת האירוע על חייהם הפרטיים.

2. קושי בקריאה ובכתיבה

תלמידי החינוך המיוחד עלולים להתקשות בקריאת משפטים ומלים הכתובים בצפיפות בשל בעיית ההבחנה בין דמות לרקע, או בשל חוסר מיומנות להפריד בין המלים, מה עוד כשעליהם להתמודד עם קטע ארוך. ייתכן שיתקשו בזיהוי אותיות "מקושטות" ובפענוח סימני פיסוק מקראיים ואף מודרניים. כמו כן הם עלולים להתקשות בקריאת פרק בתנ"ך או חלק ממנו, הן בשל היעדר חלוקה לקטעים ולפסקות והן בשל הלשון המקראית הקשה. גם בכתיבה עלולים להתגלות קשיים בגלל הלשון המקראית, בגלל בעיות של רצף, דמות ורקע, פרסברציה ומיקוד.

3. קושי בהבנת לשון המקרא

תלמידים המתקשים בפענוח מלים שאינן מוכרות להם יתקשו מאוד בקריאת פסוק ובהבנתו בשל הלשון המקראית והביטויים הזרים. קשיים אלו יגבילו אותם בעת ניסיון לעבוד בצורה עצמאית ובעת חזרה על חומר הנלמד בכיתה. עם זאת הקצב והדינמיות של לשון המקרא עשויים להקל את הבנתה. ריבוי הפעלים ממחיש את רצף האירועים ואת התפתחות העלילה. למשל: "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמֵאד מְאֹד, וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם" (שמות א, ז).

4. קושי בהבנת הנקרא

קושי אופייני לתלמידי החינוך המיוחד הוא זכירת פרטים תוך הבנת הקשר הלוגי ביניהם ואופן ארגונם לפי רצף של זמן. קושי זה יכביד על לימוד נושא בשלמותו והוא אף עלול להתגבר, אם הלימוד נמשך שיעורים מספר.

לא פעם גם מתגלים קשיים ביכולת ההפשטה של התלמידים, בהבנת קטעים מורכבים וביצירת הקשרים והכללות. קשיים אלו באים לביטוי כשעולה הצורך לזכור פרטים רבים ולצרפם זה לזה, ליצור הכללות, להבחין בין עיקר לטפל, לקשור בין סיבה לתוצאה וכן במיומנויות אחרות של הבנת הנקרא. בכלל, קשיים בהבנת הנקרא במקצועות השונים יתגלו ביתר שאת בלימוד המקרא.

5. קושי בתפיסת הזמן

התלמידים עלולים להתקשות בתפיסת זמן בכלל ובהבנת זמן היסטורי והדמיית אירועים מן העבר הרחוק בפרט. הכושר לראות את העבר כזמן נבדל ושונה מן ההווה הוא תהליך המתפתח בכמה שלבים. תחילה לומדים להבחין בין ההווה לבין העבר הקרוב. בהמשך מבינים שבעבר חיו בני אדם בצורת חיים אחרת או התלבשו אחרת מאשר מקובל היום. רק בשלב מאוחר יותר לומדים להבחין בין עבר קרוב לעבר רחוק, בין פרקי זמן מתמשכים ובין תקופות שונות.

לתלמידי החינוך מיוחד יש לעתים קושי בהבנת מושגי זמן אפילו באירועים הקשורים בחיי היומיום. כשמנסים לארגן את זמנם לפי נוהלים קבועים, הם עלולים להתקשות בתפיסת רצף של זמן בתחום היממה. מובן שהקושי עוד גובר, כשעליהם לדמיין ולהבין את הכרונולוגיה המקראית של אירועים מן העבר הרחוק בממד של זמן היסטורי. ייתכן שיתקשו לקלוט את מרחק הזמן וכן להרגיש ולהפנים קשר ותחושת שייכות לאירועים מן העבר הרחוק.

6. קושי בריכוז לטווח ארוך ובמיקוד הקשב

קשיים בריכוז ובמיקוד הקשב מתגלים במיוחד, כשהתלמידים נדרשים להתמודד עם טקסט ארוך או מורכב. תלמידים המתקשים להתרכז זמן ממושך, יתקשו בתפיסת רצף אירועים ובמעקב אחר תוצאותיהם.

הקושי במיקוד הקשב בנושא ספציפי גובר, כאשר: א. מתוספים פרטים לא מהותיים. ב. הקטע הוא מורכב. ג. המושגים אינם ברורים. ד. אין אפיון מיוחד לקטע. למשל בספרי שופטים ומלכים יתקשו התלמידים לזכור אישים, שבתקופתם לא התרחש אירוע מיוחד.

ד. הנחיות להתמודדות עם הקשיים והצעות מתודיות

1. הוראה לפי רצף התפתחותי

בכל שלבי הלימוד יש לבסס את התכנית על מפגש מתאים בין רמת ההתפתחות של הלומדים ותפקודי הלמידה שהפנימו לבין התוכן הנלמד. הגיוון הרב באוכלוסיית הלומדים מחייב הגמשה בעיצוב התכנית ובביצועה, בבחירת פרקי הלימוד, בדירוג שלבי ההתקדמות ובקביעת הישגי מינימום. בכל שלבי הלימוד ובכל קבוצות הגיל יש להתחשב ברמת הקריאה של התלמיד בעת קביעת דרכי ההוראה. למשל: במקום הוראה הנשענת על עיון מרובה בטקסט אפשר למעט בקריאה ולהדגיש את השיחה, הסיפור וההמחזה. דוגמה אחרת: בספר ויקרא מומלץ לדלג על חלק נכבד מן הפרקים הקשים ללימוד ולעסוק בנושאים בודדים בלבד, כמו מצוות שבין אדם לחברו או חגי ישראל.

2. הוראה חווייתית

- טיפול אהבת המקרא בלב התלמידים תוך התמודדות עם קשיים רגשיים, העלולים להתעורר בשעת הלימוד, יכול להתרחש בתנאים אלו:
- כשנוצרת חוויה מיטיבה בעלת מסרים ערכיים. לעתים יש לוותר על הוראת פרק או נושא, שעלולים לערער את בטחונם של התלמידים.
 - כשהמורה נוקטת אמצעי ביטוי אמנותיים, כמו המחזה, ציור, התבוננות בתמונות.
 - כשנותנים לתלמידים חופש ביטוי ואף עידוד להביע את רגשותיהם ואת יחסם לנלמד.
 - כשהמעשים והתכונות של הדמות הנלמדת נקשרים לחיי התלמידים בבית ובבית הספר.
 - כשנוצר קשר אישי חיובי בין המורה לתלמידים.

3. סיפורי המקרא כמרכיב מרכזי בתכנית

בתנ"ך מצויים סיפורים, דברי שירה ונבואה, משלים, אמרי מוסר וחכמה. מבין כל אלו תופס החלק הסיפורי למעלה משליש הטקסט. חלק זה מוצע ברובו להוראה בחינוך המיוחד מנימוקים ערכיים ופסיכולוגיים כאחד. ידועה השפעתו הרבה של התנ"ך בכלל ושל סיפורי המקרא בפרט על התפתחותם של תלמידים. עובדה זו נובעת קודם כל מקדושתו של הספר, מעצמתו הרוחנית ומגדולתו, אך גם מסיבות נוספות שנימנה להלן.

א. **תכונותיו של הסיפור המקראי:** עלילה הבנויה סביב דמויות מרכזיות מעטות; תיאורים המתמקדים בעלילה החיצונית המשתלשלת בקצב מהיר; אירועים דרמטיים מסעירים; סיפור בהמשכים (עובדה המקלה את זכירת פרטי הסיפור והשומרת על עניין קבוע בתוכן).

ב. גיבורי התנ"ך הם חלק בלתי נפרד מאוצר הדימויים והאסוציאציות של כל ילד בעיני הילדים, הם נתפסים כדמויות מציאותיות, שקל להזדהות עמהן. ההנחה היא, שלתלמידים ייקל להבין את עולמן של הדמויות ואת פועלן מאשר להזדהות עם ערכים ועם מושגים מופשטים שהן מייצגות.

ג. הסיפור המקראי כולל מוטיבים ראשוניים, שעשויים להתאים לתפיסת עולמם של הילד ולדבר אל לבם, כמו: ניסיון ופיתוי, אבות ובנים, קנאת אחים, משאלות כמוסות וחלומות.

ד. הסיפור המקראי עשוי ליצור מעורבות רגשית גבוהה אצל התלמידים. מעורבות זו מחזקת את הרגש הדתי ואף יוצרת מבנה תרבותי-לאומי משותף לכל לומדיו של המקרא. עניין זה בולט במיוחד בסיפורי האבות וסיפורי יוסף, בסיפור יציאת מצרים ובסיפור מתן תורה.

ה. סיפורי המקרא מזמנים לתלמידים היכרות עם תולדות האומה בדרך מושכת לב.

4. הוראת התכנים

א. ללא טקסט

בשלב הראשון יספר המורה בעל פה את סיפורי המקרא במשפטים קצרים ובלשון פשוטה, המסתמכת על אוצר המלים של התלמידים. הקניית תוכן הסיפורים ראוי שתיעשה תוך פישוט קטעים מורכבים או השמטתם וכן השמטת קטעים, המציגים בעיות רגשיות חריפות. אפשר לשקול הוראת קטעים אלו בגיל מאוחר יותר, כשנראה שהתלמידים בשלים לכך.

יש לזכור, שתלמידים מבחינים ביתר קלות בין תקופות, כשמציגים אותן בהקשר לדמויות ולמאורעות הקשורים בהן ולא דווקא בהקשר למקומות. מעורבות פעילה של התלמידים עשויה לחדד אצלם תפיסת אירועים, הרחוקים בזמן ובמקום. על כן חשוב לשלב בהעברת התכנים פעילות יצירתית מילולית ובלתי מילולית. בדרך המילולית ישולבו מדרשי תמונה, המחזה, משחקי תפקידים, בובטרון, האזנה, שילוב מוסיקלי. בדרך הבלתי מילולית ישולבו פנטומימה, ציור, כיר ועבודות חימר, סיורים לימודיים במקומות ההתרחשות של אירועי המקרא. הסיורים עשויים להגביר את המוטיבציה ללמוד ולתרום להגברת הזיקה לתנייד ולארכי.

ג. הוראה מתוך הטקסט

בשל הקשיים שמנינו לעיל מוצע שהלימוד מתוך החומש עצמו ייעשה רק בשלב מתקדם ובהדרגה. התכנים להוראה ייבחרו על-פי השיקולים שלעיל, במגמה ליצור תשתית רוחנית משותפת עם תלמידי בית הספר הרגיל. חשוב לעבוד על פי ההצעות שלהלן, אך אין הכרח לשמור על הרצף שבו הובאו.

- **הבהרת מושגים וביטויים** לפני לימוד הטקסט: מושגים מוחשיים כגון באר, אוהל, מרעה, גמלים, יובהרו על ידי אמצעים חזותיים כמו תמונות ושקפים. מושגים מופשטים כגון פשרה, הוצאת דיבה, קנאה, יוסברו על ידי דוגמאות מעולמם של התלמידים.

- **שכתוב** של פסוק או קטע. הוראת הטקסט המשוכתב - קריאה וכתובה. (עניין השכתוב שנוי במחלוקת, ויש המתנגדים לו. על כן כל מורה ישקול ויחליט בעצמו, אם דרך זו מתאימה לתלמידיו).

- **לימוד מתוך חוברות בעלות עימוד מתאים**. לימוד פסוק או קטע נבחר מתוך חוברות שיש בהן עימוד, עיצוב, ניקוד ופיסוק מתאימים.

- **מעבר מדורג ללימוד מתוך החומש**. לימוד פסוק או פסוקים אחדים או פרק מתוך החומש.

- **לימוד קבוע מתוך החומש**.

- **שילוב אגדות חז"ל**. העשרת הלמידה והמחשת אירועים מרכזיים ייעשו על ידי הוספת סיפורים מאגדות חז"ל (בעיקר אלו המובאות בפירוש רש"י) תוך הדגשה ברורה של ההבדל שבין סיפורי האגדה לסיפור מן התורה (למשל האגדות על אברהם אבינו בבית תרח אביו וניתוח הפסילים עשויות לקרב את התלמיד אל עולמו של אברהם).

5. קצב ההתקדמות

מאחר שלתלמידים רבים יש קשיים בריכוז ובמיקוד הקשב, מוצע שלא להשתהות זמן ממושך בהוראת פרק או נושא מסוימים. רצוי להגדיר יחידות לימוד רחבות, ללמד מתוך את המהותי ולשמור על קצב התקדמות קבוע.

6. חזרות

מדי פעם יש לערוך חזרות קצרות ומגוונות ככל האפשר, כדי ליצור אצל התלמידים תמונה של המשכיות ורצף בין הסיפורים השונים ולסייע בידם בזכירת התכנים. חזרות מועילות גם לחיזוק הבנת הקשר ההיסטורי שבין הדמויות ותקופתן.

7. פעילויות ומיומנויות

- **תרגול ההתמצאות** בספרי התנ"ך, בפרקים, בפרשות ובפסוקים.
- **דיון במעשים**, בדמויות ובערכים, המופיעים בטקסט או המשתמעים ממנו.
- **שילוב ביטויים** ופסוקים מהותיים מלשון המקרא במהלך ההוראה.
- **חלוקה ליחידות לימוד קטנות ומתן כותרת מתאימה** בלשונו של התלמיד או באמצעות פסוק.
- **שימוש בדפי עבודה** המותאמים לרמת התלמידים ולכל שלב בשלבי הלימוד.
- **לימוד קריאת כתב רש"י**.

חלק ב:

ארגון חומר הלימוד

ארגון חומר הלימוד

התכנית בנויה לפי עקרון המחזוריות, התואם את רעיון הקזרה המתמדת שבלמוד תורה. חומר הלימוד נחלק לשלושה מחזורי לימוד, כשבכל מחזור מוסיפים, מרחיבים ומעמיקים בלימוד ספרי התורה (ראה להלן פירוט התכנים). בלימוד ספרי הנביאים אין מחזוריות דומה, בשל מיעוט הזמן העומד לרשות המורה. בתכנית לכיתות המשלבות נעשה מאמץ להתאים את חומר הלימוד הנלמד בכיתות הרגילות.

עקרון הרצף וההמשכיות יהיה קו ההוראה המנחה אצל כל סוגי התלמידים. על כן המודל להוראה המוצע נשען על ציר קבוע של חלוקה למחזורים. עם זאת מודל זה הוא גמיש ונוח לביצוע, וניתן לפנות ממנו לכיוונים שונים ולגזור תכנית המתאימה לכל קבוצת תלמידים. כך, למשל, בכיתות המשולבות בבתי ספר רגילים יש להתחשב בתכנית הנלמדת בשכבת הגיל המקבילה ולהתאים אליה את חומר הלימוד במידת האפשר.

בסיום כל יחידת לימוד חשוב לבצע מעקב שיטתי ומדורג לבדיקת הישגי התלמידים ומידת שליטתם בחומר.

א. ארגון לפי מחזורים ולפי כיתות

המודל שעל פיו יבחר המורה את חומר הלימוד ייקבע, כאמור, על פי מחזורים ושלבי לימוד ולא דווקא על פי כיתות. זאת מתוך התחשבות בצורכי אוכלוסיית תלמידיו, כישוריהם, קשייהם, הישגיהם ורמתם הלימודית. ארגון חומר הלימוד בדרך זו מאפשר למורה לבנות את ההוראה שלב אחר שלב ומותיר בידיו מרחב תמרון רב בתוך המסגרת המוצעת. זאת ועוד - חשוב לזכור שקיימת ניידות בחינוך המיוחד ולעתים אין חפיפה מובהקת בין שכבת גיל לדרגת כיתה.

דגם 1

כיתות משלבות לתלמידים לקויי למידה ולמתקשים על רקע התנהגותי-רגשי

מחזור ראשון: כיתה א

מחזור שני: כיתות ב-ו

מחזור שלישי: כיתות ז-ט

דגם 2

בתי ספר מיוחדים לתלמידים בעלי פיגור קל

מחזור ראשון: כיתות א-ב

מחזור שני: כיתות ג-ו

מחזור שלישי: כיתות ז-ט

דרך ההוראה בשני הדגמים:

במחזור הראשון יושם דגש על ידיעה כללית של הסיפורים ועל יצירת חוויה והזדהות עם תכניהם. בשלב יסוד זה הלימוד יתנהל לפי נושאים, מבריאת העולם ועד הכניסה לארץ, על-פי הרצף הכרונולוגי וההיסטורי שבתורה. אפשר להשתמש בטקסטים משוכתבים במידת הצורך.

במחזור השני יחל לימוד התורה לפי סדר החומשים ויסתיים בספר דברים הלימוד יתנהל בעזרת חוברות בעלות עימוד מתאים. הכנסת החומש לתכנית הלימוד תתבצע בהדרגה בהתאם לרמת התלמידים. במחזור זה יחל גם לימוד נביאים ראשונים.

במחזור השלישי יורחב לימוד התורה ויתוספו לו פסוקים נבחרים מרש"י. החזרה על לימוד החומשים תכלול פירוט והעמקה במידת האפשר. במחזור זה יימשך לימוד נביאים ראשונים ויכללו בו גם פרקים נבחרים מנביאים אחרונים.

לפני החגים ובזיקה להכנות לחג ילמדו בכל מחזור את המגילות בדרך של סיפור בעל פה או בשילוב קריאה עם עיון בפסוקים מתוך הספרים הבאים:

- לפני יום הכיפורים: **ספר יונה**;
- לפני פורים: **מגילת אסתר**;
- לפני שבועות: **מגילת רות**.

לימוד פרשת השבוע

לפרשת השבוע ראוי לייחד מקום קבוע בכל שלבי הלימוד, במקביל ללימוד השוטף של התנ"ך, ולהקצות לכך שעה שבועית. יש להשתדל שהלימוד יהיה חווייתי ומגוון באמצעות חידון נושא פרסים, תשבץ שבועי או לימוד שיר מתאים. במחצית הראשונה של השנה יתבסס הלימוד בעיקר על החלקים הסיפוריים תוך הכנסת פסוקים מרכזיים מתוך הפרשה להבלטת רעיון מסוים. בהמשך השנה, ככל שהחלק הסיפורי מתמעט (בעיקר בפרשות מויקרא, חלק מבמדבר ומדברים), גדל הקושי להורות את פרשת השבוע. מומלץ להכין תכנית רב-שנתית ולהתמקד בכל שנה בנושא אחר מתוך הפרשה. הטבלות המפורטות לכל ספרי המקרא, שילוו את התכנית, יוכלו לשמש למורה בסיס לבחירת חומר הלימוד וההדגשים המיוחדים.

ב. החלוקה לכיתות א'-ט' (פירוט שני הדגמים)

דגם 1 - לכיתות משולבות, ללקויי למידה ולמתקשים על רקע התנהגותי-רגשי

מספר שעות	נ"ך	מספר שעות	תורה	כיתה	מחזור
		70	סיפורי התורה מבריאת העולם ועד הכניסה לארץ	א'	ראשון
		90	בראשית	ב'	שני
		90	שמות	ג'	
70	יהושע - שופטים	40	במדבר - פרקים נבחרים	ד'	שלישי
60	שמואל א'	30	ויקרא - על פי נושאים	ה'	
10	מגילת אסתר				
50	שמואל ב'	45	דברים - על פי נושאים	ו'	
10	מגילת רות				
35	מלכים א'	50	בראשית עם מבוחר מפניני רש"י	ז'	שלישי
10	ספר יונה				
30	מלכים ב' (נושאים)	60	שמות ובמדבר עם רש"י (מבוחר)	ח'	
4	מגילת איכה				שלישי
	פרקים נבחרים מתוך ספר ירמיהו	50	ויקרא ודברים	ט'	
30	חזרה על ספרי נביאים ראשונים				

דגם 1 כולל שלושה מחזורים והוא קרוב במידת האפשר לתכנית הלימודים של בית הספר הרגיל. ההתחשבות בקשיי התלמידים הניבה שינויים, שעיקרם צמצום פרקי הלימוד והאטת קצב הלימוד.

ספרי בראשית, שמות ובמדבר מורכבים רובם מטקסטים סיפוריים, המתאימים להוראה בכיתות אלו הן מבחינת התכנים והן מבחינת המסרים הערכיים והפסיכולוגיים. על כן רוב הפרקים שבספרים אלה מוצעים להוראה (ראה פירוט להלן). בספרי ויקרא ודברים הוצעו להוראה רק אותם הפרקים, המכילים טקסטים סיפוריים או יסודות מרכזיים במסורת היהודית.

החל מכיתה ד' תתבצע הוראת נביאים ראשונים במקביל להוראת החומש, כשהחלוקה המוצעת היא: תורה - 2 שעות שבועיות; נ"ך - 2 שעות שבועיות.

הפרקים והנושאים המוצעים להוראה יפורטו בהמשך על פי חלוקת הכיתות של דגם זה (דגם 1). הרשימה עצמה מיועדת לכל קבוצות התלמידים.

דגם 2 - לבתי ספר מיוחדים לבעלי פיגור קל

מספר שעות	נ"ך	מספר שעות	תורה	כיתה	מחזור
		70	סיפורי התורה מבריאת העולם ועד הכניסה לארץ	א'-ב'	ראשון
		90	הכנה לראשית קריאה בחומש; בראשית עד פרשת תולדות; לימוד מתוך חוברות עם עימוד; קריאת פסוקים נבחרים מהחומש	ג'	שני
		90	בראשית (סיום); שמות עד יציאת מצרים	ד'	
30	יהושע	50	שמות (סיום); במדבר - פרקים נבחרים	ה'	
40	שופטים	45	דברים - לפי נושאים	ו'	
60	שמואל א'	50	בראשית עם אגדות על פי רש"י	ז'	שלישי
50	שמואל ב'	60	שמות ובמדבר	ח'	
50	מלכים א'-ב' (פרקים נבחרים)	50	דברים	ט'	

גם דגם 2 כולל שלושה מחזורים. אולם בדגם זה קצב ההתקדמות איטי יותר מאשר בדגם הקודם ומבחר הפרקים והנושאים מצומצם יותר. עיקר ההוראה יוקדש לחלק הסיפורי שבמקרא ומיעוטו - לפרקים עיוניים, כמו פרשת משפטים או מועדים. ספר ויקרא לא יילמד כלל. החל מכיתה ה' יילמדו פרקים נבחרים בנביאים ראשונים.

ג. פירוט התכנית למחזור הראשון - כיתה א'

התכנית למחזור הראשון נועדה לתלמידים צעירים בשלבים הראשונים של הלמידה. רוב התלמידים הנמנים על אוכלוסייה זו עדיין אינם יודעים קרוא וכתוב, אך מסוגלים להקשיב לסיפורים ולהבינם. מטרת התכנית במחזור זה היא למשוך את לב התלמידים ללימוד התורה, לעורר בהם עניין בסיפורי התורה ולהקנות להם ידע בסיסי בתוכניהם.

היחידות המוצעות כוללות את הסיפורים הבולטים והמרכזיים בספרי בראשית ושמות. יחידות אלו מעמידות במרכז את אבות האומה ומנהיגיה, את תולדותיהם ואת האירועים החשובים בתולדות האומה. לנוחיות המורה צירפנו מראי מקום לסיפורים.

הערות לדרך ההוראה

א. הסיפורים יסופרו על ידי המורה בלשון יומיומית קלה, המובנת לילדים. לפי הצורך ניתן להוסיף, לגרוע או לדלג על אחד מהם. הדגש יהיה על סיפור התוכן באופן ספונטני ללא צמידות לטקסט. מדי פעם רצוי לשבץ בסיפור פסוקים או דפוסי לשון נפוצים מן התורה כדי להרגיל את התלמידים ללשון זו.

ב. כל סיפור יסופר כיחידה בפני עצמה, אך מדי פעם יש ליצור רצף והמשכיות בין הדמויות והמאורעות שבסיפורים השונים. בתחילת כל שיעור רצוי לחזור בקצרה על הסיפור הקודם ולהסביר איך הוא נקשר אל הסיפור החדש. כך שישמר הרצף הכרונולוגי של הסיפורים, והתלמיד ילמד כמידת יכולתו לעקוב אחר השתלשלות האירועים והקשרים שביניהם.

ג. להמחשת הסיפורים רצוי לשלב פעילות יצירתית, כמו המחזות קטעים נבחרים, התבוננות ביצירות אמנות, פעילות בארגז חול, ציור, גזירה והדבקה. פעילויות אלו, כשהן מכוונות להדגשת היסודות הריגושיים שבסיפורים, עשויות לפתח בילד קרבה לדמויות ולערכים שהן מייצגות.

חלוקה ליחידות סיפוריות - כיתה א'

מספר השעות	בראשית
8-7	1. שבעת ימי הבריאה א - ב 2
2	2. גן העדן ב 8-24
2	3. קין והבל ד
5-4	4. נח והמבול ו 5 - ח 14
1	5. הבטחת הארץ לאברהם יב 1-9
1	6. אברהם ושלושת המלאכים יח 1-16
2	7. הולדת יצחק וגירוש הגר כא:
1	8. מות שרה וקבורתה במערת המכפלה כג
1	9. עקדת יצחק כב
2	10. אליעזר ורבקה כד
8	11. סיפורי יעקב כה - כט יעקב ועשו כה 19-34 חלום יעקב כז 42-46, כח 11-12 יעקב בבית לבן ושיבתו לארץ כט
8	12. סיפורי יוסף לו - מה חלומות יוסף ומכירתו לו יוסף ופועלו במצרים לט - מא (מבחר) אחי יוסף במצרים מב - מה
1	13. ברכת יעקב לבניו מט

30 ש"י

שמות

2	1. השעבוד וגזרות פרעה א
2	2. משה בבית פרעה והתוודעותו לאחיו ב
1	3. התגלות ה' למשה בסנה ג 1-17
2	4. משה לפני פרעה ה
6	5. מכות מצרים ז - י (מבחר)
2	6. מצוות הפסח יב 14-20, יג 1-10
3	7. יציאת מצרים וקריעת ים סוף יג 17-22 יד 1-13
1	8. תלונות בני ישראל והורדת המן טו - טז
2	10. מלחמת עמלק יז 8-17
2	11. מתן תורה - מעמד הר סיני יט
3	12. עשרת הדיברות כ
2	13. משה בהר סיני כד 12-18
2	14. חטא העגל ושבירת הלוחות לב 1-35
1	15. לוחות הברית השניים לד

30 ש"י

ד. פירוט התכנית למחזור השני: כיתות ב'-ו'

פרקים שאינם מופיעים בפירוט הנושאים שלהלן הושמטו בדרך כלל בשל הקושי ללמדם בחינוך המיוחד. פרקים אלה יילמדו בצורה אקסטנסיבית, דהיינו על ידי סיפור המורה בכיתה ללא צמידות לכתוב, או שלא יילמדו כלל.

כיתה ב' תורה

בראשית

ספר בראשית הוא סיפורי כולו. הוא נחלק לשלושה חלקים:
(א) בריאת העולם וראשית תולדות האנושות (א-יא) - חלק זה בא להשריש את האמונה בבורא העולם, שברא גם את האדם;
(ב) תולדות אבות האומה הישראלית עד שיוסף הורד למצרים (יב-לח) - חלק זה מסביר מדוע בחר ה' באברהם ובזרעו והבטיח להנחיל להם את הארץ;
(ג) תולדות יעקב ובניו עד מות יוסף (לט-נ) - חלק זה מלמד, שה' זכר את הבטחתו לאבות גם בארץ מצרים ושמר על בני ישראל.

אבות האומה משמשים מופת לעם ישראל באמונתם העמוקה, בעמידתם בניסיונות ובמעשיהם הטובים. סיפורי האבות הם סמל לעתיד לקרות לבני ישראל - מעשי אבות סימן לבנים.

הפרקים שלהלן יילמדו בצורה אינטנסיבית. אשר לשאר הפרקים - אפשר לספר את תוכנם בקצרה או לדלג עליהם.

מספר השעות	הנושאים	הפרקים
8	שבעת ימי הבריאה	א 1 - ב 3
2	גן עדן ויצירת האשה	ב 8-24
2	חטא אדם הראשון	ג
2	קין והבל	ד
5-4	נוח והמבול	ו 5 - ח 14
2	היציאה מהתבה	ח 15 - ט
1	מגדל בבל	יא 1-9
1	משפחת אברם	26-32
2-1	אברם הולך לכנען	יב 1-9
1	אברם יורד למצרים בגלל הרעב	10-20
1	אברם ולוט	יג
1	מלחמת הארבעה והחמישה	יד
1	הצלת לוט	
2	ברית בין הבתרים	טו
2 1	שרי ושפחתה הגר	טז
1	אברהם - אב המון גויים והמילה	יז
1	וברית המילה	
1	אברהם מכניס אורחים	יח 1-15
3	הבשורה על הולדת יצחק	
3-2	חורבן סדום ועמורה	יח 16 - יט 29
2	הולדת יצחק וגירוש הגר	כא
2	עקדת יצחק	כב
2	מות שרה וקניית מערת המכפלה	כג
3	אליעזר מחפש אשה ליצחק	כד
2	עשו ויעקב	כה 19-34
2	הרעב בימי יצחק	כו
2	הריב על הבארות	
2	ברכות יצחק ליעקב ולעשו	כז 1 - כח 9
3	ובריחת יעקב	
1	יעקב יוצא לחרן	כח 10-22
3	יעקב, רחל ולאה	כט 1-31
1	הולדת השבטים	ל 32 - ל
2	יעקב עוזב את בית לבן	לא 1 - לב 3
2	ההכנות לפגישת יעקב ועשו	לב 4 - הסוף
1	פגישת יעקב ועשו	לג
1	קורות יעקב עד הגיעו לחברון	לה

מספר השעות	הנושאים	הפרקים
3	יוסף ואחיו	לז
1	יוסף בבית פוטיפר	לט 1-20
	יוסף בבית הסוהר	לט 21 - מ
2	וחלומות השרים	
	חלומות פרעה ופתרונם ועליתו	מא
3	של יוסף לגדולה בבית פרעה	
6	אחי יוסף במצרים	מב - מה
3	יעקב ובניו יורדים מצרימה	מו - מז 27
	יעקב מתכוון למותו ומברך את	מז 28 - מט
4	מנשה ואפרים ושאר הבנים	
	מות יעקב וקבורתו	נ
2	מות יוסף	
<hr/>		
90 שי		

כיתה ג' תורה

שמות

הוראת ספר שמות תתחלק לחמישה חלקים:

1. שעבוד מצרים והגאולה
2. מעמד הר סיני
3. הלכות ומשפטים
4. חטא העגל
5. המשכן וכליו.

שני החלקים הראשונים וסיפור חטא העגל יילמדו לימוד אינטנסיבי. מפרשת משפטים מוצע ללמד רק חלק מן ההלכות והמשפטים. פרק כד 1-8* יילמד לאחר פרק יט, כדי לשמור על הרצף הסיפורי. מאותה סיבה מוצע ללמד את נושא חטא העגל לפני נושא המשכן וכליו. בפרשות "תרומה-תצווה" וחלק מפרשת "כי תשא" תתבסס הוראת המשכן וכליו על ביקור בתערוכת כלי המשכן, על תמונות, על ציורים וסרטונים ובמידת האפשר גם על פעילות של בניית המשכן.

מספר השעות	הנושאים	הפרקים
	עם ישראל נהפך לגוי גדול	א 7-1
3	תחילת שעבוד מצרים	22-8
3-2	הולדת משה וקורותיו	ב 22-1
3-2	שליחותו של משה "שלח את עמי" -	ד 31 - 23
	ניסיון ראשון להניע את פרעה	ה - ו 1
3	לשלח את בני ישראל	
	הבטחת ה' להוציא את בני ישראל	ז 2 - 13
3-2	ממצרים בנסים ובמופתים	
7-6	מכות מצרים	ז 24 - י
2	התראה על מכת בכורות	יא
2	ההכנות ליציאת מצרים	יב 42-1
3-2	פסח מצרים ופסח דורות	43-53
1	דיני הקדשת הבכורות	יג 16-1
2-1	יציאת מצרים וקריעת ים סוף	יד 17-
3-2	שירת הים	טו 21-1
	קשיי החיים במדבר (התלאות שבדרך)	טז 22-
3	מי מרה, המן והשלו	
	מי מריבה	יז 7-1
4	מלחמת עמלק	יח 16-8
3-2	ביקורו של יתרו	יח
3	ההכנות למעמד סיני	יט
1	הברית בין ה' וישראל לקראת מתן תורה (ר' רש"י כד 1)	*כד 8-1
4	עשרת הדיברות	כ 14-1
1	גילוי השכינה	כב 22-15

הנושאים מפרשת משפטים:

2	עבד עברי ואמה עבריה	כא 12-2
1	דיני רוצח	כב 17-12
1	דיני חובלים	כג 27-18
2	נזקי ממון	כד 36-28
1	דיני גנבה	כה 37-3
2	ארבעת השומרים	כו 14-6
2	אזהרות על הגר, היתום והאלמנה	כז 23-20

הנושאים מפרשת משפטים:

1	דיני המלווה והחובל	26-24
1	מצוות כיבוד ה' וקידוש שמו	30-27
2-1	אזהרות וציוויים על דרכי הצדק	כג 9-1
1	זמני הקודש ומועדי ה'	19-10
1	חתימת המשפטים	33-20
	כריתת הברית ועליית משה להר סיני	כד
1	למשך ארבעים יום	

מספר השעות	הנושאים	הפרקים
5	חטא העגל, העונש המחילה וחיידוש הברית	לא 18- לד 10
2-1	המצוות בעקבות חידוש הברית	לד 11-35
10-8	פרשות תרומה-פיקודי: המשכן וכליו	
<hr/>		
90 ש'		

כיתה ד' תורה: במדבר
נ"ד: יהושע - שופטים

במדבר

ספר במדבר יילמד לאחר ספר שמות, כדי לשמור על הרצף הכרונולוגי: מניין בני ישראל וקביעת סדר החנייה של השבטים באו אחר הקמת המשכן. מאותה סיבה יילמד ספר יהושע רק לאחר סיום לימוד ספר במדבר.

בתחילת הלימוד יש להקדים ולהסביר בכיתה מהו מדבר, שכן ספר זה מתרחש כולו במדבר. המדבר היה אמור להיות שלב מעבר בדרכם של בני ישראל ממצרים לארץ ישראל. אולם בסופו של דבר בני ישראל הסתובבו בו 40 שנה. יש להניח, שחלק מההתרחשויות לא היו קורות כלל אלמלא בני ישראל נמצאו אותה עת במדבר. רק מתוך הכרת מהות המדבר ניתן להבין את תלונותיהם הרבות של בני ישראל. מאידך גיסא חשוב להזכיר, שבמדבר קיבלו ישראל תורה ושם דאג להם ה' למזון, מים ולבוש.

בספר במדבר עניינים רבים ומגוונים: מהם שנלמד במלואם, מהם שנלמד בחלקם ומהם שלא נלמד כלל. הנושאים שיילמדו בחלקם הם נושאים המכילים פרטים רבים, שעלולים להכביד ואינם מהותיים להבנת התוכן בכלל. מומלץ ללמד נושאים אלו על ידי סיפור בעל

פה ללא שימוש בטקסט. נושאים אלו יסומנו להלן על ידי כוכבית (*).
 בספר שזורים אירועים שקרו לבני ישראל במדבר ומצוות שונות שנצטוו לקיים. בשעת
 ההוראה אפשר להפריד בין הסיפור לבין המצוות. להלן חלוקה כזו.

א. ארגון חיי העם במדבר

מספר השעות	הנושאים	הפרקים
1	מניין בני ישראל	א*
2	מניין בני לוי ותפקידם	ג* 39-1
3	סדר החנייה של בני ישראל	ב*
	חנוכת המשכן, המנורה	ז* - ח 4
2	ומתנות הנשיאים	
1	הקדשת הלויים לעבודת הקודש	ח* 5-26
	סדר המסע של בני ישראל, הענן	ט* 15 - י
1	וחצוצרות הכסף	

ב. האירועים במדבר

	בני ישראל עוזבים את מדבר סיני	י 29-34
1	ויתרו שב לארצו	
1	המתאווננים וקברות התאוה	יא
1	מרים ואהרן מדברים סרה במשה	יב
3	פרשת המרגלים	יד - יג
1	המקושש	טו 32-36
3	קורח	טז - יז
1	מות מרים ומי מריבה	כ 1-13
	ישראל בגבול אדום	14-21
1	מות אהרן	22-29
1	נחש הנחשת	כא 4-9
	תחנות במדבר; מלחמה בסיחון	10-35
1	ובעוג מלך הבשן	
4	בלעם	כב - כד
1	בנות צלפחד וחוק הירושה	כז 1-11
1	יהושע מתמנה למנהיג העם	12-23
	ההתנחלות בעבר הירדן המזרחי	לב
1	(ראובן, גד וחצי המנשה)	
1	ערי המקלט	לה

ג. המצוות		
1	פדיון בכורות	ג 40-51
1	ברכת כוהנים	ו 22-27
1	פסח שני	ט 1-14
1	פרשת ציצית	טו 37-41
	מעמד בני לוי, מתנות כהונה	יח
1	ומעשר ראשון	
1	פרה אדומה	יט
2	קרבנות שבת, ראש חודש וחגים	*כח - ל 1

40 שי'

יהושע

בספר יהושע מסופר על כיבוש הארץ וחלוקתה לשבטי ישראל. בכך מקיים ה' את הבטחתו לאבות האומה לתת לעם ישראל את ארץ ישראל. הספר נחלק ל-4 חלקים:

(א) הכניסה לארץ (פרקים א-ד)
 (ב) המלחמות על כיבוש הארץ (פרקים ה-יב)
 (ג) חלוקת הארץ (פרקים יג-כב)
 (ד) צוואת יהושע (פרקים כג-כד).

ספר יהושע יילמד עד פרק י בצורה אינטנסיבית מתוך הספר. המשך הספר - ההתנחלות וחלוקת הארץ - יילמד רק בחלקו בצורה אינטנסיבית. הפרקים שלא נרשמו להלן יילמדו ברמות שונות של אקסטנסיביות. יש להעמיק יותר בעניינים מרכזיים חשובים ולהקנות מושג כללי על כיבוש הארץ והתנחלות השבטים. מאחר שהתלמידים אינם מסוגלים בשלב זה לקרוא מפה גיאוגרפית על סימניה המוסכמים, תתבסס ההוראה על תמונות, על מפות מצוירות ועל סיוורים.

מספר השעות	הנושאים	הפרקים
1	יהושע מתמנה למנהיג	א
2	המרגלים ביריחו	ב
2	מעבר הירדן	ג
	ראשית הכיבוש:	ה - ח:
1	ההכנות לכיבוש	ה 10-15
2	כיבוש יריחו	ו
2	מעל עכן	ז
1	כיבוש העי	ח 1-29
	המשך הכיבוש:	ט - יא 15:
2	הגבעונים	ט
	המלחמה במלכי הדרום	י 1-15
1	וכיבוש דרום הארץ	
	סיכום הכיבוש:	יא 16 - יג 7:
1	הארץ שנשארה לרשתה	יג 1-7
	חלוקת הארץ:	יג 8 - כב:
1	הנחלות בעבר הירדן	יד 6-15
	חלוקת הנחלות בגלגל לשבטי	טו 13-19
2	יהודה, אפרים ומנשה	יז 14-18
1	החלוקה ליתר השבטים	יח-יט
2	ערי המקלט	כ
1	ערי הלויים	כא
1	המזבח בגלילות הירדן	כב
	צוואת יהושע:	כג - כד:
1	תוכחת יהושע	כג
1	הברית בשכם	כד

שופטים

ספר שופטים יילמד כהמשך לספר יהושע. הספר מתאר את המשך ההיאחזות בארץ תוך מאבקים עם תושבי הארץ הקודמים. סיפורי השופטים בנויים על המחזוריות של חטא, עונש, חזרה בתשובה, ישועה: בני ישראל עושים את הרע בעיני ה', ה' שולח אויב להענישם, בני ישראל זועקים אל ה', ה' מקים לעם שופט, המושיעם מצרתם, וחוזר חלילה.

פרקים יט-כא, שעניינם פרשת פילגש בגבעה, לא יילמדו בצורה אינטנסיבית. יש לספר לתלמידים את תוכנם בקצרה, תוך הדגשת המצב של חוסר מלוכה בישראל. בכך תהיה הכנת הרקע לפרשת המלוכה בשמואל א'.

מספר השעות	הנושאים	הפרקים
1	המשך הכיבוש	א 1-26
1	חטא כריתת הברית עם יושבי הארץ	27 - ב 5
2	הקדמה לסיפורי השופטים	ב 6 - ג 4
1	עתניאל בן קנז	ג 5-11
2	אהוד בן גרא	12-30
5	מלחמת דבורה וברק בכנענים: מלחמת סיסרא שירת דבורה	ד - ה:
6	מלחמת גדעון במדיינים: התגלות מלאך ה' לגדעון המלחמה במדין המרדף אחר זבח וצלמונע מות גדעון	ו - ח: ו ז ח
4-3	פרשת אבימלך: אבימלך מולך בשכם משל יותם המרד ודיכוי מות אבימלך	ט: 6-1 7-21 22-49 50-57
4	יפתח נלחם בבני עמון: המלחמה והנדר	יא - יב:
8-7	שמשון נלחם בפלישתים: הולדת שמשון נישואי שמשון ומעשי גבורתו שמשון ודלילה:	יג - טז: יג יד - טו טז
3-2	מפלת שמשון ונקמתו בפלישתים פסל מיכה וכיבוש ליש	יז - יח:

40' שי

כיתה ה' **תורה: ויקרא**
נ"ך: שמואל א'

ויקרא

ספר ויקרא כמעט שאין מלמדים בחינוך המיוחד מחמת מורכבותו ומיעוט הקטעים הסיפוריים שבו. אולם בספר ישנם נושאים חשובים הרלוונטיים לתלמידינו שניתן ללמדם, כגון: מאכלות אסורות, שמיטה, מועדים ומצוות שבין אדם לחברו. לפני כל חג אפשר ללמד את מקור החג מתוך פרק כג. בתחילת השנה - על המועדים: ראש השנה, כיפור וסוכות. לפני חג הפסח - פסוקים הקשורים לפסח. לאחר מכן: הנפת העומר וספירת העומר, שבועות, לחם הביכורים. מתורת הקרבנות יש ללמד את המונחים: קרבן, אשם, חטאת, מנחה. אין להתעכב על פרטי הקרבנות, אלא רק על מטרותם.

מספר השעות	הנושאים	הפרקים
3	שמות הקרבנות ומטרותם	א-ה
1	מות בני אהרן	י
3	בעלי חיים טמאים וטהורים	יא
4	עבודת יום הכיפורים	טז
	מצוות שבין אדם לחברו	יט
5	ובין אדם למקום	
5	המועדים	כג
3	נר התמיד, לחם הפנים, המקלל	כד
3	שמיטה ויובל	כה
3	הברכות והקללות	כו

30 ש'

שמואל

ספר שמואל נקרא על שם שמואל הנביא, הדמות המרכזית שבחלקו הראשון (שמי"א א-יב). בספר זה מסופר על המעבר מתקופת השופטים אל תקופת המלוכה בישראל, על מלכות שאול, על המאורעות שלאחר מותו של שאול ועל מלכות דוד. מן הספר עולה, שהמלוכה ניתנה לישראל מאת ה', ורק מלך שילך בדרך ה', הוא יזכה לכך שמלכותו תתקיים. מלך כזה הוא דוד, שה' בחר בו ובזרעו למלוך על ישראל עד עולם.

לפני שמתחילים בהוראת ספר שמואל, יש לחזור לפסוק האחרון בספר שופטים: "בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה" כהכנת רקע לפרשת המלוכה.

שמואל א'

מספר השעות	הנושאים	הפרקים
	חנה ופנינה	א 18-1
3	הולדת שמואל	19-28
	תפילת חנה	ב 10-1
3	חטא בני עלי	11-36
	התגלות ה' לשמואל	ג 11-1
2	החזות הקשה לעלי וביתו	11-19
	מלחמת ישראל באבן העזר ובאפק	ד 11-1
3	מות עלי ובניו	11-22
	ארון ה' נלקח בשבי	ה 1-5
2	ארון ה' סובב בערי פלישתים	6-12
2	החזרת ארון ה' לישראל	ו
2	ישראל נלחמים בפלישתים ומנצחים	ז
2	בקשת ישראל למנות להם מלך	ח
2	שאול והאתונות	ט
2	המלכת שאול	י
1	שאול מושיע את יבש גלעד מנחש העמוני	יא
	שמואל מוכיח את ישראל על בקשתם	יב
2	למנות להם מלך	
	המלחמה במכמש וחטאו של שאול	יג
2	שלא חיכה לשמואל	
3	מעשה הגבורה של יהונתן	יד
2	שמואל מושח את דוד למלך	טז
3	דוד וגלית	יז
3	שאול מקנא בדוד ומנסה להרגו	יח - יט
2	דוד ויונתן	כ
2	דוד בורח משאול אל אחימלך הכוהן	כא
2	שאול משמיד את נוב עיר הכוהנים	כב
1	דוד בקעילה ובמדבר זיו	כג
2	שאול במערה ודוד נמנע מלהרגו	כד
1	דוד ואביגיל	כה

מספר השעות	הנושאים	הפרקים
2	שאול הודף אחרי דוד	כו
2	דוד ואנשיו בגת	כז
2	שאול ובעלת האוב	כח
1	דוד מבקש להצטרף למחנה פלישתים	כט
2	מלחמת העמלקי במחנה דוד בצקלג	ל
1	מות שאול ובניו	לא

60 שי

10 שי

מגילת אסתר
(לפני חג הפורים)

כיתה ו' **תורה: דברים**
נ"ד: שמואל ב'

דברים

ספר דברים נקרא גם משנה תורה. בספר זה נשנו מצוות רבות, שנזכרו בספרים הקודמים, כגון: שכר שכיר, עבד עברי, איסור ריבית, חוקת מועדים, מתנות עניים, כלאיים. רמב"ן קורא להן 'מצוות מבוארות'. לעומתן יש מצוות רבות, שאין להן מקבילה בספרים הקודמים, כגון: מצוות מלחמה, חוקת המלוכה, גט, יבום וחליצה, ייחוד המקום (פרק יב), זקן ממרה, נביא שקר, מסית ומדיח. רמב"ן קורא להן 'מצוות מחדשות'. לעומת שני סוגי מצוות אלו יש מצוות רבות המופיעות בספרים קודמים ואינן מופיעות שוב בספר דברים, כגון: ארבעה שומרים, ארבעה אבות נזיקין, איסור לעלות למזבח במעלות, מרבית תורת הקרבנות, שמיטת קרקעות, יובל.

ספר דברים כתוב כמעט כולו בגוף ראשון, כאוסף של נאומים, שהושמעו באוזני העם, העם שנולד רובו במדבר ולא נכח במעמד הר סיני. בנאומיו אלה נפרד משה מן העם מתוך דאגה עמוקה לעתידו. ניתן לאפיין את הספר בשני היבטים הקשורים זה בזה: הפקת לקח מן העבר לצורכי תוכחה והצגת ארץ ישראל על כל ברכותיה וסכנותיה. הספר כולל את דברי משה אל כל העם מראש חודש שבט בשנת הארבעים ליציאת מצרים ועד ליום מותו. כוונת דבריו היא להוכיח את העם ולהזכיר לו את רוב החוקים שניתנו לו על הר סיני, במדבר ובערבות מואב. דבריו כוללים תיאור חוזר של המאורעות שארעו בימי נדודי ישראל במדבר ובמיוחד אלה המעידים על התנהגותו הרעה של העם בניגוד לטובות שעשה עימו ה'. כדי להרחיק את ישראל ממנהגי תושבי הארץ, מודגשים הצווים להשמיד

את סמלי הפולחן של הכנענים ואת המקומות שבהם עבדו לאלוהיהם. כמו כן מודגש האיסור להקריב קרבנות מחוץ למקום אשר בו יבחר ה'.

בסיום הספר שתי חטיבות:

- א. שירת 'האזינו' - המשמשת עדות, כי העם הוזהר מראש על הפורענות שתבוא עליו, אם לא ילך בדרך ה'. עם זאת, גם בעת הפורענות ה' לא יעזוב את עמו, אלא יושיע אותו.
ב. ברכת משה.

הערות מתודיות

- א. יחידות לימוד אחדות בספר זה יכולות לשמש מקור ללימוד נושאים אחרים:
1. החגים, טז 1-17;
 2. מחיית זכר עמלק, פרשת זכור כה 17-19;
 3. בחירת שאול למלך, שמואל א ח - פרשת חוקת המלך דברים יז 14-20.
- ב. למתקדמים ניתן להרחיב כמה יחידות לימוד, כגון:
1. הלכות מלחמה, פרק כ.
 2. שמע ישראל, ו 4-9. נושא זה משמש רקע למצוות תפילין. רצוי לערוך סיור בבית מלאכה לעיבוד עורות לתפילין ואצל סופר סתם.
 3. מתנות עניים. מומלץ לשוחח על נושא זה כעל חוק סוציאלי המופיע במקרא וכן על משמעותו בימינו.
- ג. בשירת 'האזינו' יש מלים וביטויים קשים, ולכן עדיף לשוחח על הנושא ולסכמו בעל פה.
- ד. כדאי להשוות בין ברכת יעקב, המכוונת לבנים, לבין ברכת משה, המכוונת לשבטים.
- ה. בפרקים הראשונים - דברי התוכחה של משה - ניתן לספר על האירועים שמשה מזכיר ועל ידי כך להקל על התלמידים.

מספר השעות	הנושאים	הפרקים
1	משה מוכיח את העם	א
1	היחס לגויים	ב
2	המלחמה בעוג מלך הבשן, חלוקת הנחלות, בקשת משה לעבור לארץ כנען וסירוב ה' שמירת חוקי התורה, זכירת מעמד הר סיני, איסור עבודת אלילים, חורבן וגלות, חזרה בתשובה, ערי מקלט	ג ד
4	מעמד הר סיני	ה
2	קריאת שמע	ו 4-9
1	קיום הברית	ז 12-15
1	זכירת ניסי המדבר	ח 1-6
1	הלוחות הראשונים	ט 8-17
1	הלוחות השניים	י 1-11
	מעלותיה של ארץ כנען, והיה אם שמוע; גבולות הארץ, הברכה והקללה	יא
3	מאכלות תועבה	יד 3-21
1	שמיטת כספים	טו 1-11
1	דיני עבד עברי	טז 12-18
1	שלושת הרגלים	טז 1-17
1	שופטים ושוטרים	18-20
1	פרשת המלך	יז
1	מתנות כהונה	יח
1	ערי מקלט	יט
2	הכנות למלחמה	כ
3	השבת אבדה, שילוח הקן, מעקה, דיני משכון, איסור הלנת שכר, משפט צדק, מתנות עניים	כב כד
4	פרשת זכור	כה 17-19
1	מצוות כתיבת התורה על האבנים	כו 1-8
1	הברית בערבות מואב	כח-כט
1	התשובה והגאולה	ל
	צוואת משה, העברת המנהיגות ליהושע, מצוות הקהל	לא
3	זאת הברכה, משה נפרד מן העם	לב
2	מות משה	לד
1		

מספר השעות	הנושאים	הפרקים
	העמלקי מבשר לדוד על מות שאול ויהונתן	א
4	קינת דוד	
	תחילת מלכות דוד על ישראל ומלכות איש בושת	ב
3	אבנר הורג את עשהאל	
2	אבנר עובר אל דוד ונהרג בידי יואב	ג
1	הריגת איש בושת	ד
2	כיבוש עיר דוד ומלחמות נוספות	ה
3	ארון ה' עובר מבית אבינדב עד עיר דוד	ו
	דוד מציע לבנות את בית המקדש, אך נתן אוסר עליו בשם ה'	ז
2	מלחמות דוד בפלישתים, במואב ובאחרים	ח
2	דוד מאמץ את מפיבושת בן יהונתן	ט
1	המלחמה בבני עמון	י
2	דוד ובת שבע	יא
2	נתן מוכיח את דוד על חטאו	יב
1	אמנון ותמר	יג
3	החזרת אבשלום אל דוד על ידי יואב	יד
3	מרד אבשלום ובריחת דוד	טו
2	שמעי בן גרא מקלל את דוד	טז
2	עצת אחיתופל ועצת חושי הארכי	יז
3	מלחמת דוד באבשלום ומות אבשלום	יח
2	יואב מכריח את דוד להתנחם ולצאת אל העם	יט
2	מרד שבע בן בכרי ונפילתו	כ
2	דוד דואג לקבורת שאול ויהונתן	כא
2	שירת דוד	כב
1	מעשי הגיבורים אשר לדוד	כג
	חטא דוד במניין העם, עונשו ובחירת מקום לבית המקדש	כד

 50 ש'

10 ש'

מגילת רות

רצוי ללמוד סמוך לחג השבועות.

ה. פירוט התכנית למחזור השלישי - כיתות ז'-ט'

כיתה ז' תורה: בראשית עם מבחר
מפניני רש"י
נ"ד: מלכים א', יונה

מלכים

בעת ההוראה יש להתחשב במורכבות ספרי מלכים ובקשיים האובייקטיביים שהם מעוררים מכמה בחינות: שפע הנתונים, רצף האירועים וההקבלות ביניהם, ריבוי הדמויות ופרקי הזמן השונים.

א. אירועים. לאחר רצף האירועים הראשון מתפצלים האירועים בספר לשני מסלולים, מלכות יהודה ומלכות ישראל, המתרחשים בו-זמנית והקשורים באנשים שונים ובמקומות שונים. הקושי גדול עוד יותר בגלל נקודות ההשקה של המסלולים, שמיד נפרדים שוב.

ב. דמויות. בספר דמויות רבות: מלכים, בני משפחות המלוכה, נביאים, בני מעצמות ועמים שונים. קשה להתמצא בסבך האירועים והדמויות ולזכור מי שייך למי, היכן ומתי.

ג. זמן. האירועים מתרחשים בו-זמנית לאורך תקופה היסטורית ארוכה מאוד (968-580 לפנה"ס), ומככבות בהם דמויות רבות, המשתייכות לקטגוריות שונות.

ד. יחידת לימוד. יחידת הלימוד והפרק אינם מקבילים זה לזה. לעתים נמשכת יחידת לימוד על פני פרקים אחדים, ויש גם זרימה וגם דילוגים בין הפרקים.

הערות מתודיות

לפני תחילת ההוראה המורה חייב לקרוא את הספרים ולארגן את הרצפים השונים כסדרם בטבלאות (זמן, מלכויות, דמויות). רצוי גם שיעיין באטלס כרטא, יקרא את ספר דברי הימים וכן מבוא היסטורי לתקופה.

מומלץ להכין לתלמידים שתי טבלאות המחולקות למשבצות: מלכי יהודה, מלכי ישראל. כל טבלה תהיה מחולקת לשתי עמודות: שם המלך / מספר שנות מלכותו. מלכות שלמה תופיע לפני פיצול הממלכה. אפשר להוסיף עמודות בהתאם לרמת התלמידים. למשל: נביא התקופה / מאורעות ומעשים בתקופתו / מצב דתי / מצב מדיני. את הטבלאות יקבלו התלמידים כשהן ריקות וימולאו על פי ההתקדמות בלמידת המלכים.

מאחר שאין הקבלה בין החלוקה לפרקים לבין רצף הסיפור על המלכים, כל נושא יילמד על פי מבנהו ולא על פי החלוקה לפרקים.

מלכים א'

מספר השעות	הנושאים	הפרקים
2	דוד מצווה להמליך את שלמה	א
3	צוואת דוד לשלמה	ב
	ה' נגלה אל שלמה בחלום הלילה	ג 1-15
4-3	משפט שלמה	16-20
2	בניית בית ה' ובית שלמה	ו-ז
2	חנוכת הבית ותפילת שלמה	ח
	ה' עונה לתפילת שלמה	ט 1-9
3	שלמה מבסס את ממלכתו	10-28
1	ביקורה של מלכת שבא	י 1-13
2	פיצול הממלכה	יא
3	רחבעם מכביד עולו על העם	יב
2	ירבעם חוטא ומחטיא את ישראל	יג
	מלכי יהודה: אבים ואסא	טו-טז
	מלכי ישראל: בעשא, נדב, אלה,	
3	זמרי ועמרי	
	אחאב בן עמרי	טז 29 - כב 40
6	אליהו הנביא	יז - יט
	יהושפט בן אסא מולך ביהודה	כב
4	אחזיהו בן אחאב מולך בישראל	

35 ש"י

10 ש"י

ספר יונה

כיתה ח'**תורה:** ספרי שמות ובמדבר

עם מבחר מפניני רש"י

נ"ד: מלכים ב'

60 שי

מספר השעות	הנושאים	הפרקים
2	אליהו מנבא לאחזיהו את מותו	א
2	אליהו עולה בסערה השמימה	ב
4	אלישע הנביא והמופתים שעשה	ד-ה
2	יהורם מלך ישראל ויהורם מלך יהודה	ח
2	יהוא מלך ישראל	ט-י
2	עתליה מולכת ביהודה	יא
	יואש מולך בישראל ואמציה - ביהודה	יג-יד
2	ירבעם בן יואש מולך בישראל	
2	אחז מולך ביהודה	טז
1	הושע בן אלה מולך בישראל	יז
3	חזקיהו מלך יהודה עשה הישר בעיני ה'	יח-כ
3	יאשיהו מחדש את העבודה בבית המקדש	כב-כג 30
2	גלות יהויכין	כד 8-16
	המלך צדקיהו, חורבן בית המקדש	כה 17-21
2	וגלות בבל	
1	גדליה בן אחיקם	כה 22-27

30 שי

4 שי

מגילת איכה

כיתה ט'**תורה:** ויקרא-דברים**נ"ד:** חזרה על פרקים נבחרים מספרי נביאים ראשונים

ירמיהו: פרקים נבחרים

ירמיהו

ירמיהו הוא נביא החורבן. הוא המשיך להתנבא גם אחרי החורבן. הוא ניבא במשך 40 שנה בימיהם של שלושת מלכי יהודה: יאשיהו, יהויקים ויהויכין. חז"ל העמידו את ספר ירמיהו אחרי ספר מלכים, ואמנם אירועים שקרו בסוף ספר מלכים ב' מוזכרים בספר ירמיהו. מאירועים אלה ניתן ללמוד על תולדות חייו של הנביא ולקבל מבט נוסף על התקופה.

כרוב הנביאים מוכיח ירמיהו את העם בעיקר על עבודה זרה, שפיכות דמים, אהבת בצע והטיית משפט. במיוחד יש לציין את שחרור העבד העברי בימיו ושמירת השבת. חזיונותיו הנבואיים של ירמיהו ונאומיו הם בעיקר בנושא המדיני-פוליטי. משליו מלאי החיות מושכים את לב השומע וממחישים את הרעיון שבתוכחתו. ירמיהו התעמת בחריפות עם נביאי השקר, שהעם היה נכון בתפץ לב להאמין בהם. נביאי השקר הפיצו את הדעה, כי הי לא יתן להחריב את בית המקדש מקום משכנו מפני שהוא חס על כבודו.

מספר השעות	הנושאים	הפרקים
	הקדמה לספר; סיפור הקדשת ירמיהו לנביא; שני חזיונותיו הראשונים:	א
2	חזון השקד וחזון הסיר הנפוח דברי תוכחה לבני ישראל	ב
	תיאור הימים שבהם ישראל הלך אחרי ה' תוכחה לבני ישראל על שרחקו מה' תוכחה על שהלכו אחרי אלוהים אחרים הצרות כעונש על המעשים הרעים נטייתם של בני ישראל אחר תרבויות זרות גרמה להתנהגותם הרעה	3-1 9-4 13-10 28-14 31-29
2	הנביא מוכיח את ישראל על בטחון השווא שהפורענות לא תחול עליהם; הרעה תבוא - חורבן הבית והעיר	ז
1	נבואה על אפסות האילים מול גדולת ה'	י 16-1
1	נבואה על הגלות ובקשת רחמים בדין הברית	י 25-17 יא 14-1
	אהבת ה' לישראל נהפכה לכעס עליהם ירמיהו נרדף בעירו ומתפלל לה' שיעניש את רודפיו	יא 17-15 יב 23-18
1	מדוע דרך רשעים צלחה; תשובת ה' לתלונת ירמיהו	יב 6-1
1	תיאור הבצורת ותוצאותיה; שלוש תפילות של ירמיהו להצלת העם	יד
1	שלוש תשובות-דחיות לתפילותיו של ירמיהו הנביא מתאונן על מר גורלו, וה' משיב לו לעודדו ולחזקו	טו 9 21-10
1		

מספר השעות	הנושאים	הפרקים
	איסור הנישואין על ירמיהו	טז 13-1
	דברי נחמה לעתיד	15-14
	ה' יביא פורענות על החוטאים	18-16
	הגויים יכירו לבסוף בה' בראותם	21-19
2	את גבורתו	
	משל היוצר	יח-כ
	משל שבירת הבקבוק	
	נבואת הנביא בקשר למשלים	
	תגובת פשחור, ממתנגדי ירמיהו, למשליו	
	ולדבריו	
	דברי ה' לנביא ולרודפיו	
3	תלונת הנביא על גורלו	
1	משל התאנים הטובות והרעות	כד
	ירמיהו לפני שופטיו בעקבות דרישת	כו
	הכהנים ונביאי השקר; מעשה אוריה בן	
2	שמעיהו; הצלת ירמיהו	
	שעבוד העמים לנבוכדנאצר	כז 11-1
	אזהרה לצדקיה ולפמליתו	15-12
2	נבואה אל הכהנים ואל העם	22-16
1	הוויכוח בין נביא השקר לירמיהו	כח
	אגרתו של ירמיהו ליהודים שגלו לבבל	כט 20-1
1	נבואות פורענות לנביאי השקר	לב 32-20
	נבואת נחמה בעת שירושלים נתונה במצור	15-1
	ללא תקווה להצלה; ירמיהו בהיותו	
	בבית הסוהר קונה שדה במצוות ה'	
2	מבן דודו חנמאל	
	תפילתו של ירמיהו על מעשהו זה,	לז 44-16
1	ותשובת הנחמה של ה'	
	עוד דברי נחמה שאמר ירמיהו בבית	לח
1	הסוהר	
	יהויקים שומע על מגילת ירמיהו;	לו
	שרפת המגילה; עונשו של יהויקים;	
2	כתיבת המגילה החדשה	
	סיפור קורותיו של ירמיהו בימי מצור	לז-לט
2	הכשדים על ירושלים עד החורבן	

נספח - טבלה מסכמת

המסרה	התמצאות	הקשיים בטקסט המקראי	קשיים אופניים של תלמידי החינוך המיוחד	הנחיות להתמודדות
<p>התמצאות</p> <p>ידוע להתמצא בספרי התנ"ך: למצוא פרש', פרק, פסוק.</p>	<p>החלוקה בתנ"ך לפרשות, לפרקים ולפסוקים שונה בעמוד ובמספר מהחלוקה לקטאים בספרי מודרני, שאותו מכירים תלמידים.</p>	<p>תקשו במיומנות זו.</p>	<p>מלמדים הסובלים מבעיות של אורן והתמצאות מחדירה במרחב</p>	<p>מעבר מודרך יקל על התלמיד את ההתמצאות בתנ"ך. תחילה ילמד להתמצא בפרק ובפרשה תלמידים, אחר כך בתוש ובמורה ולבסוף בכל התנ"ך.</p>
<p>קריאה</p> <p>ידוע לקרוא כהלכה, יקראו בהתאם לניקוד, ימנעו מהבלעת אותיות או מלים, יקראו קריאה מוטעמת.</p>	<p>הטקסט המקראי שונה מן הטקסט המודרני מבחינת הלשון, המבנה והתוכן. השוני בצורת הפיסוק, ותפיסת האותיות המללים מעוררים קושי.</p>	<p>ליקויים בהבנה בין דמות ורקע, בתפיסת רצף ובניקוד יכבידו על התלמידים בעת קריאת טקסט מקראי.</p>	<p>פשהתלמידים אינם קוראים: מסירת רצף האותיות והרעיונות בעל פה. שכתוב של פסוק או קטע; למוד מנוד וחברות שישי; ברך עימוד ופיסוק; קריאה מנוד החופשי.</p>	<p>פשהתלמידים אינם קוראים: מסירת רצף האותיות והרעיונות בעל פה. שכתוב של פסוק או קטע; למוד מנוד וחברות שישי; ברך עימוד ופיסוק; קריאה מנוד החופשי.</p>
<p>תוכן</p> <p>ידוע את תוכן החומר הנלמד; יבינו את המסר של פרק בתנ"ך כפשוטו ולעיתים אף לפי רש"י.</p>	<p>מבנה הפשוט והפריקים, הלשון המקראית והווי החיים של תקופת המקרא מקשים על קליטת התוכן והמסר.</p>	<p>קושי להבין קטעים מורכבים וליצור הקשרים והכללות. קושי לזכור פרטים רוצף ולהפיק בין עיקר וספיל.</p>	<p>בחירת נקודות למוד קטנות; המדת נקודת תלמוד; הבחנה בודלי החוזה בין טקסט סיפורי לבין טקסט עיוני; עברדה על מיומנות בהבנת הנקרא; פירושי מלים בעזרת ההקשר, איתור רעיון מרכזי ועוד.</p>	<p>בחירת נקודות למוד קטנות; המדת נקודת תלמוד; הבחנה בודלי החוזה בין טקסט סיפורי לבין טקסט עיוני; עברדה על מיומנות בהבנת הנקרא; פירושי מלים בעזרת ההקשר, איתור רעיון מרכזי ועוד.</p>
				<p>למקצוענים: בחירת פירושים מנוד רש"י.</p>

המסרה	הקשיים בטקסט המקראי	קשיים אופניים של תלמידי החינוך המיוחד	הנחיות להתמודדות
<p>לשון יתמודדו עם קשיים לשוניים, ידעו לפשר מלים וביטויים מלשון המקרא. יוכלו לנטש פסוק ידוע או חלק ממנו. יבחינו בין לשון המקרא ללשון העברית המדוברת.</p>	<p>לשון המקרא שונה מלשון ימינו באוצר המלים, במשמעותו, בהטיית פעלים, באופן השימוש במננים ובמבנה המשפטים.</p>	<p>ליקויים בסיסיים בהתפתחות הלשון, שמקורם בליקויי למידה, בבצורת רשימת או במבנה מורכב יותר, מהבלים בכשר החשיבה וההבנת הנקרא.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - שילוב ביטויים ומלים נבחרים מן התנ"ך בספר שבעל פה; - שכתוב פסוקים נבחרים או פירוש מלים בעזרת הקשר; - פירוש מלים בעזרת הקשר; - הכנת מילון של אוצר מלים נבחר. <p>למתקדמים: התרת קושי לשוני של פסוק בעזרת פירוש רש"י.</p>
<p>ראי יכולו לזהמנא ברצף אירועים והמנים בתנ"ך.</p>	<p>המרותלוגיה המקראית, כלומר סדר זמנים היסטורי של אירועים מן העבר הרוחק, הוא קשה במיוחד לקליטה.</p>	<p>הערכת הזמן מעורפלת, יש קושי בתפיסת מרחק הזמן של זמן; יש קושי לראות את העבר כבדל ושונה מן ההווה.</p>	<p>קל יותר להבין תקופות כשמיניים אותו בחקשר לבני - אדם ולמאורעות מאשר בחקשר למקומות. מעורבות פעילה עשויה לעזור בהבנת אירועים רחוקים בזמן ובמקום (תמונות, המחזות, סרטים וכו').</p>